

ความสำคัญของปัญหา

การประถมศึกษามีความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมืองเป็นอันมาก เพราะเป็นการให้การศึกษาฐานอันเป็นทางนำไปสู่การเรียนรู้และการปฏิบัติเพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดีมีศีลธรรมวัฒนธรรม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีสุขภาพสมบูรณ์ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย มีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพและทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ¹ ถ้าเปรียบเทียบการศึกษาระหว่างระดับต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในประเทศแล้วจะเห็นว่า การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีความสำคัญมากที่สุด แม้แต่การศึกษาระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาที่จัดให้กับชุมชน (Elite) บางกลุ่ม และเพื่อผลในการพัฒนาความก้าวหน้าในบางแขนงก็ยังมีสำคัญน้อยกว่าประถมศึกษา ทั้งนี้เพราะว่าการประถมศึกษาจะมีผลกระทบโดยตรงต่อประชากรเกือบทั้งหมดในประเทศ ซึ่งหมายถึงว่าความรู้สึนึกคิดหรือคุณภาพของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ภายใต้อิทธิพลของการให้การศึกษาในชั้นต้นคือ ระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่² และคุณภาพของประชากรนี้จะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาประเทศให้บรรลุเป้าหมายทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เพราะว่าการพัฒนาประเทศย่อมต้องอาศัยปัจจัยหลายประการ ที่สำคัญคือ ทรัพยากรด้านการเงินและทรัพยากรมนุษย์ สำหรับประเทศไทยนั้นทรัพยากรด้านการเงินค่อนข้างจำกัด การพัฒนาประเทศจึงต้องอาศัยทรัพยากรมนุษย์เป็นหลัก แต่การพัฒนาการทรัพยากรมนุษย์นั้นจะต้องอาศัยการศึกษาเป็นหลักสำคัญเพื่อพัฒนาคนให้มีความรู้ดี อันเป็นทางนำไปสู่การเป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพ เข้าใจวิทยาการใหม่ ๆ

¹ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, แผนการศึกษาชาติ 2503 (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2503), หน้า 3 - 4.

² ปีโคลาส เบนเนต, ประมวลทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2519), หน้า 364.

มีความรู้และทักษะในการประกอบงานและอาชีพในปริมาณที่พอเพียงกับความต้องการ และสามารถดำเนินงานต่าง ๆ ไปได้อย่างดี ทำรายได้เพิ่มขึ้น รู้จักระบบการเมือง สร้างสังคม และควบคุมเศรษฐกิจให้ดีขึ้นอันเป็นทางไปสู่การพัฒนาประเทศในที่สุด¹ ภายใตุนโยบายของรัฐบาล จึงได้มองเห็นความสำคัญเกี่ยวกับการลงทุนทางการศึกษา และพยายามอย่างยิ่งที่จะยกระดับ การศึกษาของประชาชนโดยส่วนรวมให้สูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นการศึกษาที่สำคัญมากระดับหนึ่ง เป็นรากฐานการศึกษาเบื้องต้น เป็นการศึกษาที่ ควรจัดอย่างทั่วถึง และเป็นการศึกษาภาคบังคับที่เยาวชนไทยทุกคนพึงได้รับ²

การประถมศึกษาของไทยได้จัดขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2453 ต่อมาในรัฐสมัยของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาในปี พ.ศ. 2464 มีเนื้อหาสาระเพื่อบังคับให้เยาวชนไทยทุกคนได้รับการศึกษาจนจบระดับประถมศึกษาเป็น อย่างน้อย นับแต่ประกาศใช้พระราชบัญญัติศึกษาดังกล่าวเป็นต้นมา ได้มีหน่วยงานหลายฝ่าย สืบเปลี่ยนเข้ามาบริหารงานด้านประถมศึกษา ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้คือ ในปี พ.ศ. 2476 ได้มีการ โอนโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลให้แก่เทศบาลบางจังหวัดได้ดำเนินการ โดยมีก กระทรวงธรรมการทำหน้าที่ควบคุมตรวจตราต่อมาได้มีการโอนกลับมาอีก จนปัจจุบันนี้เทศบาลเป็น ฝ่ายจัดโรงเรียนประถมศึกษาในเขตเทศบาล ปี พ.ศ. 2494 ได้มีการจัดตั้งกรมประชาศึกษาขึ้นทำ การรับผิดชอบการจัดประถมศึกษา ภายหลังได้เปลี่ยนชื่อเป็นกรมสามัญศึกษา ในปี พ.ศ. 2509 ได้มีการโอนโรงเรียนประถมศึกษาส่วนหนึ่งไปสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด

¹ ธีรวิฑู จิตต์นิเวศ, พัฒนาการทางการนิเทศการศึกษาในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515), หน้า 1.

² รายงานของคณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา, การศึกษาเพื่อชีวิตและ สังคม (พระนคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษานแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี, 2517), หน้า 3.

ในปัจจุบันนี้การศึกษาในระดับศึกษาได้กระจายอยู่ภายใต้การดำเนินการและรับผิดชอบของหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้คือ¹

1. กระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมวิชาการ กรมสามัญศึกษา สำนักงานการศึกษาเอกชน และกรมการฝึกหัดครู
2. กระทรวงมหาดไทย โดยองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาล
3. ทบวงมหาวิทยาลัย โดยคณะศึกษาศาสตร์ หรือคณะการศึกษาของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ
4. กรุงเทพมหานคร โดยสำนักการศึกษา

กรมสามัญศึกษากับการประถมศึกษา

กรมสามัญศึกษาได้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2494 โดยใช้ชื่อว่า กรมประชาศึกษา ต่อมา เปลี่ยนเป็นกรมสามัญศึกษาจนถึงปัจจุบัน² และเนื่องจากมีการโอนโรงเรียนประถมศึกษาในเขตเทศบาลไปขึ้นกับเทศบาล และโรงเรียนประชาบาลในเขตการบริหารส่วนท้องถิ่นไปขึ้นอยู่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ปัจจุบันยังเหลือโรงเรียนประถมศึกษาที่สังกัดกรมสามัญศึกษาอีก 183 แห่ง ตั้งอยู่ในส่วนกลาง 40 แห่ง และส่วนภูมิภาค 143 แห่ง มีนักเรียน 167,552 คน คิดเป็นร้อยละ 2.61 ของนักเรียนประถมศึกษาทั้งหมดทั่วประเทศ โรงเรียนเหล่านี้ กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายสงวนไว้เพื่อเป็นโรงเรียนสำหรับการทดลองและค้นคว้าทางวิชาการ³

¹ รายงานของคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา, การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม (พระนคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2517), หน้า 3.

² ภิญโญ สาร, หลักบริหารการศึกษา (พระนคร : วัฒนาพานิช, 2518), หน้า 328.

³ ฝ่ายสนเทศการศึกษา, กองการประถมศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ.

จริงอยู่ถึงแม้ว่าโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จะเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาน้อยเมื่อเทียบกับหน่วยงานอื่น แต่ถาพิจารณาในกรณีที่ว่า โรงเรียนเหล่านี้ล้วนเป็นโรงเรียนที่อยู่ในเขตที่อาจถือเป็นแบบอย่างได้แล้ว ก็น่าจะเป็นการสมควรที่จะได้ศึกษาว่า กรมสามัญศึกษาได้จัดการศึกษาไปแล้วมีประสิทธิภาพเป็นที่น่าพอใจหรือไม่ เพียงใด แต่ก่อนจะศึกษาถึงขั้นนั้น ควรจะได้ศึกษาในวงแคบลงอีกว่า โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาแต่ละโรงเรียนนั้น จัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด เพื่อจะได้ทราบผลงานของกรมสามัญศึกษา เป็นส่วนรวมในขั้นนี้ได้

การที่โรงเรียนจะมีการจัดดำเนินการศึกษาที่มีประสิทธิภาพย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหาร เป็นสำคัญ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในภาษาอังกฤษเขียนว่า "Principal" โดยทั่วไปในภาษาไทยมักเรียกว่า "ครูใหญ่" แต่ในปัจจุบันผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาของกรมสามัญศึกษามีชื่อเรียกเป็น ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และผู้อำนวยการ การเรียกชื่อต่าง ๆ เหล่านี้ได้ใช้ปริมาณงานหรือขนาดของโรงเรียนเป็นเครื่องกำหนดตำแหน่งบริหาร จึงอาจทำให้เกิดความสับสนว่า คำว่า "Principal" จะมาใช้กับตำแหน่ง "ผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษา" ใดหรือไม่ อย่างไรก็ตามในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะขอใช้คำว่า "ครูใหญ่" ในความหมายของ "Principal" ซึ่งหมายถึงผู้บริหารประจำโรงเรียนประถมศึกษาทั้งหมด

นักการศึกษาหลายท่านถือว่า ครูใหญ่เป็นบุคลากรที่สำคัญที่สุดในการบริหารการศึกษา เพราะว่าการบริหารการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา มีอิทธิพลต่อความเจริญเติบโตและพัฒนาการในทุก ๆ ด้านของมนุษย์ยุคปัจจุบัน เพราะทุกคนจะต้องเข้าโรงเรียนอย่างน้อยที่สุดก็โรงเรียนประถมศึกษา¹ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยซึ่งมีประชากรเพียงส่วนน้อยที่ศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศผ่านการศึกษาจากโรงเรียนประถมศึกษาเพียงอย่างเดียว ถ้าโรงเรียนประถมศึกษาขาดประสิทธิภาพ ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศก็จะพลอยขาดประสิทธิภาพไปควย และบุคคลที่เป็นตัวจักรสำคัญในการบริหารโรงเรียนเพื่อให้การ

¹ Willard S. Elsbree, . Horalad J. McNally, and Richard Wynn, Elementary School Administration and Supervision 3rd.ed., (New York : American Book Company, 1967), p.3.

ศึกษาเกินไปสู่จุดประสงค์ใต้นั้นคือครูใหญ่ จึงถือว่าครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาเป็นผู้ที่มีความสำคัญสูงสุดในวงการบริหารการศึกษาของประเทศ¹

ถ้าพิจารณาในค่านของหน่วยงานแล้ว ครูใหญ่จะเป็นหัวหน้าหน่วยบริพัตที่เล็กที่สุดและมากที่สุดในการจัดการศึกษา นโยบายต่างๆ หลักสูตร ความมุ่งหมายของการศึกษา หรือวิธีสอนต่าง ๆ นั้น โรงเรียนจะนำไปใช้หรือไม่ขึ้นอยู่กับครูใหญ่ทั้งสิ้น ถ้าครูใหญ่ไม่เข้าใจหน้าที่ของตน ไม่ดำเนินนโยบายไปให้ถูกต้องแล้ว นโยบายต่าง ๆ ก็จะไม่เป็นไปตามที่ทางราชการต้องการ² อีกนัยหนึ่งครูใหญ่เปรียบเสมือนหัวใจของโรงเรียน ส่งเสริมความก้าวหน้าการเรียนการสอน เพื่อให้งานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ต้องรับผิดชอบงานของโรงเรียน ตั้งแต่งานสูงสุดมาจนถึงงานต่ำสุด เป็นผู้คอยให้กำลังใจและส่งเสริมผู้ที่ทำงานเคียงม นอกจากนั้นยังเป็นผู้นำคานต่าง ๆ ของโรงเรียนและเป็นผู้คอยประสานงานของโรงเรียนกับชุมชนอีกด้วย³ และอาจกล่าวได้ว่าหน้าที่ของครูใหญ่ประจำโรงเรียนนั้นมีลักษณะขอบเขตกว้างขวางกว่าผู้บริหารการศึกษาระดับอื่น ๆ อยู่มากพอสมควร

ตามระเบียบของกรมสามัญศึกษาเดิมที่วางไว้ตั้งแต่ปี 2513 ได้กำหนดหน้าที่ของครูใหญ่โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. งานวิชาการ ซึ่งได้แก่
 - 1.1 งานโครงการดำเนินงานของโรงเรียน
 - 1.2 จัดทำโครงการสอนให้ดำเนินไปตามหลักสูตรและปรับปรุงให้ใช้ได้เหมาะสมอยู่เสมอ
 - 1.3 แนะนำ ควบคุมการสอนของครูให้ดำเนินไปตามแผนการสอน

¹ พรศรี ทองสมจิตร, พฤติกรรมทางการบริหารการศึกษาของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 4.

² สมาน แสงมะณี, เอกสารประกอบการประชุมอบรมครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาตอนปลายส่วนภูมิภาคของกรมสามัญศึกษา ณ กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2513.

³ ขำรง บัวศรี, "หลักการการศึกษา", หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตศึกษาศาสตร์ (พระนคร : แพร่พิทยา, 2506), หน้า 51 - 52.

- 1.4 จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้การสอน
- 1.5 ดำเนินการวัดผลการศึกษาให้ถูกต้องตามระเบียบและหลักการวัดผลการศึกษา
- 1.6 สนับสนุนให้มีการค้นคว้าทดลองและปรับปรุงวิธีสอนให้ดียิ่งขึ้น
- 1.7 จัดให้มีการประชุมครูในโรงเรียน เช่น การประชุมนิเทศครูใหม่ การประชุมเพื่อพิจารณาปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น

2. งานธุรการ - ใต้แก่

- 2.1 ดำเนินงานสารบรรณให้เป็นที่เรียบร้อย
- 2.2 ควบคุมการดำเนินงานทั่วไปของโรงเรียนให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ
- 2.3 จัดทำและควบคุมดูแลงานเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ เช่น สมุดหมายเหตุรายวัน ทะเบียนครูและทะเบียนนักเรียน บัญชีเรียกชื่อนักเรียนและสถิติต่าง ๆ ให้เป็นที่เรียบร้อยอยู่เสมอ
- 2.4 ควบคุมดูแลให้การบริหารงานเกี่ยวกับการเงิน พัสดุ ครุภัณฑ์ ของโรงเรียนเป็นไปอย่างถูกต้องตามระเบียบราชการ
- 2.5 ดูแลรักษาปรับปรุงอาคารสถานที่และอุปกรณ์ประจำโรงเรียนให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย
- 2.6 สร้างความสัมพันธ์และประสานงานที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและกับหน่วยงานต่าง ๆ

3. งานบุคลากร - ใต้แก่

- 3.1 ดูแลส่งเสริมให้ครูและคณาจารย์โรงเรียนได้ปฏิบัติงานเต็มตามความสามารถของแต่ละบุคคล
- 3.2 จัดสวัสดิการให้แก่ครู คณาจารย์โรงเรียนและนักเรียนตามความเหมาะสม
- 3.3 ดูแลและส่งเสริมให้ครูได้ปฏิบัติงานตามวินัยและจรรยาบรรณของครู

3.4 บำรุงขวัญ เช่นให้ความยุติธรรม ความเสมอภาค ยกย่องให้เกียรติตามโอกาสอันควร เป็นต้น

3.5 คุณดูแลและอบรมนักเรียนให้ประพฤติตนอยู่ในระเบียบวินัยและศีลธรรมอันดี¹

แคมป์เบลและคณะ (Campbell and others) ได้กำหนดภารกิจของครูใหญ่ไว้เช่นกัน ดังนี้²

1. มีหน้าที่จัดองค์การ (Organizer) ครูใหญ่จะต้องจัดกิจการภายในโรงเรียนให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และสอดคล้องอย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่โรงเรียนตั้งอยู่

2. มีหน้าที่ติดต่อสื่อความหมาย (Communicator) ครูใหญ่จะต้องตีความหมายนโยบายต่าง ๆ ของระบบและเผยแพร่ให้ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องทราบ จะต้องเข้าใจชมวนการตัดสินใจ จะต้องอำนวยความสะดวกติดต่อสื่อความหมายระหว่างสมาชิกในโรงเรียน ในชุมชน และหน่วยงานหน่วยเห็น้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. มีหน้าที่เป็นผู้นำในการเรียนการสอน (Instructional Leader) ครูใหญ่จะต้องเป็นตัวกระตุ้นให้ครูภายในโรงเรียนได้ทำการสอนอย่างมีจุดหมาย มีแรงจูงใจที่จะพยายามปรับปรุงสภาพการเรียนการสอนให้ดีขึ้นอยู่เสมอ นอกจากนี้ครูใหญ่มิมีหน้าที่จะต้องคอยประเมินผลการเรียนการสอนอยู่เสมอ พร้อมทั้งคิดค้นหาวิธีการใหม่เพื่อปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น

4. มีหน้าที่เป็นผู้บังคับบัญชา (Line authority) ครูใหญ่มีอำนาจบังคับบัญชาตามกฎหมายที่จะวินิจฉัยสั่งการเพื่อประโยชน์ของการจัดการศึกษา อย่างไรก็ตาม การที่ครูใหญ่จะอาศัยอำนาจตามกฎหมาย (Legal Authority) ในการดำเนินงานเพียงอย่างเดียวก็ช่วยไม่ได้

¹ วารสารประชาศึกษา กรกฎาคม 2513, หน้า 52-60, และสิงหาคม 2513, หน้า 57-60.

²Ronald F. Campbell, John E. Corbally Jr., and John A. Ramseyer, Introduction to Educational Administration 3d. ed., (Boston : Allyn and Bacon, Inc., 1966), pp.225-227.

ผลไม่เต็มที ครูใหญ่จะก่อสร้างอำนาจโดยอาศัยความสามารถ (Authority base on competency) ด้วยจึงจะทำให้ครูใหญ่เป็นผู้บังคับบัญชาที่ได้รับการยอมรับมากขึ้น
กริฟฟิท (Griffith) เป็นนักการศึกษาอีกท่านหนึ่งที่ได้อำนาจหน้าที่ของครูใหญ่ไว้ว่า

1. มีหน้าที่ปรับปรุงการเรียนการสอน
2. มีหน้าที่คัดเลือกและพัฒนาบุคลากร
3. มีหน้าที่ปฏิบัติกรรมากรรมกับชุมชน
4. มีหน้าที่ในการจัดกิจการภายในโรงเรียน¹

ส่วนเอลส์บริและคณะ (Elsbree and others) ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า การที่ครูใหญ่จะสามารถบริหารงานให้บรรลุเป้าหมายของการประถมศึกษาชั้นนั้น จะต้องปฏิบัติภารกิจหลักดังต่อไปนี้คือ .

1. การจัดและการนิเทศการศึกษา (Organizing and Supervising the Instructional Programs) หรือการบริหารงานด้านวิชาการ
2. การบริหารและการบริการเกี่ยวกับกิจการนักเรียน (Administering Pupil Personnel and pupil service)
3. การบริหารกิจการเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับชุมชน (Administering School community relations)
4. การบริหารกิจการเกี่ยวกับการเงินและอุปกรณ์เครื่องอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานต่าง ๆ (Administering funds and Facilities)²

¹Daniel E.Griffith,"The Nature and Meaning of Theory", in National Society for the Study of Education Behavioral Science and Educational Administration 63rd. Year Book Part II, 1964, pp.116-118.

²Willard S. Elsbree, Harold J. Menally, and Richard Wynn, Elementary School Administration and Supervision 3rd.ed., (New York : American Book Company, 1967), p.3.

จากความเห็นของนักการศึกษาทั้ง 3 ท่านที่กล่าวมาแล้ว รวมทั้งตามหลักของ
 กระทรวงศึกษาธิการจะเห็นว่า หน้าที่บริหารการศึกษาของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา
 มีขอบเขตและรายละเอียดที่ครอบคลุมกิจการหลาย ๆ อย่างทั้งที่เกี่ยวกับบุคคล วัสดุอุปกรณ์
 สถานที่ และเกี่ยวกับสถาบันอื่น ๆ จากหน้าที่อันมากมายเหล่านี้ ส่วนในความคิดของเลน
 (Lane) เชื่อว่า การบริหารการศึกษาสามารถแบ่งออกเป็นขบวนการใหญ่ ๆ ได้ 3 ขบวนการ
 คือ ขบวนการนิเทศการศึกษา ขบวนการผู้นำ และขบวนการบริหารบุคคล ดังนั้น
 หน้าที่ต่าง ๆ ของครูใหญ่จึงได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถที่จะรวมเข้าเป็นขบวนการต่าง ๆ
 ได้ 3 ขบวนการดังกล่าวนั้นเอง สำหรับขบวนการนิเทศศึกษานั้นน่าจะถือได้ว่าเป็น
 ส่วนที่สำคัญส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมมากมายที่ครูใหญ่จะ
 ต้องปฏิบัติเพื่อผลสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียน¹

สุจริต เพ็ชรชอบ ได้จำแนกความรับผิดชอบในด้านกรนิเทศการศึกษาของ
 ครูใหญ่ได้ดังนี้คือ

1. ช่วยครูแต่ละคนในการทำการสอนให้ได้ผลดี แก้ปัญหาของครูแต่ละคน ทั้งใน
 ด้านการสอนและปัญหาส่วนตัว นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ช่วยส่งเสริมให้ครูแต่ละคนมีความเจริญ
 อกงามในอาชีพอีกด้วย
2. เป็นผู้ประสานงานและให้บริการแก่ครูทุกคนในด้านการสอน คือต้องช่วย
 เหลือครูทั้งด้านเนื้อหาวิชาที่จะสอน วิธีสอนและการใช้อุปกรณ์ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ
 ตลอดจนการวัดผลการเรียนการสอน
3. ทำหน้าที่เป็นวิทยากรที่ดีของครูในทุกโอกาส คือ สามารถให้คำปรึกษาแนะนำ
 ชัดแจ้ง ชี้แจงวิทยากรที่เหมาะสมให้กับครู
4. ประเมินผลการเรียนการสอนและโปรแกรมของโรงเรียนทั้งหมด เพื่อปรับปรุง

ให้ดีขึ้น²

¹Willard R. Lane, Ronel G. Corwin, and William G. Monahan, Foundation of Educational Administration : Behavioral Analysis (New York : The Mcmillan Company, 1970), p.102.

²สุจริต เพ็ชรชอบ, "ครูใหญ่กับกรนิเทศการศึกษา", วารสารสภา
 การศึกษา ปีที่ 6, ฉบับที่ 1, (กรกฎาคม 2514), หน้า 27-28.

สำหรับโรงเรียนประถมศึกษานั้น ครูใหญ่ก็คือศึกษานิเทศก์ประจำโรงเรียน ครูใหญ่จะต้องทำงานด้านนิเทศการศึกษาโดยตรงด้วยตนเอง เพราะหน้าที่ที่ครูใหญ่จะไม่สามารถมอบอำนาจความรับผิดชอบในส่วนที่สำคัญของงานให้แก่ผู้อื่นได้เลย ตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ จะต้องมีความรับผิดชอบทั้งด้านบริหารและด้านนิเทศควบคู่กันไปเสมอ ถึงแม้ว่าโดยทั่วไปครูใหญ่จะปฏิบัติงานด้านบริหารเสียเป็นส่วนมาก แต่ผลสุดท้ายในการประเมินผลความสำเร็จของโรงเรียนและการปฏิบัติงานของครูใหญ่นั้น จะวัดที่คุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายในการนิเทศการศึกษาเช่นกัน¹ นอกจากนี้แล้วการที่ครูใหญ่มีหน้าที่ทั้งทางด้านบริหารการศึกษาและนิเทศการศึกษาพร้อมกันไปนี้เอง ที่มีส่วนช่วยให้การนิเทศการศึกษารวดเร็วยิ่งขึ้นในข้อที่ว่า ครูใหญ่อยู่ประจำโรงเรียนจนถือเป็นศึกษานิเทศก์ประจำโรงเรียน มีความใกล้ชิดกับปัญหาและคนเคยกับบุคลากรมากกว่าบุคคลอื่น ย่อมจะช่วยให้การแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้เหมาะสมยิ่งขึ้น และการที่ครูใหญ่มีอำนาจบริหาร คอยส่งเสริมในการนิเทศการศึกษ่อีกทางหนึ่ง จะทำให้ครูใหญ่มีข้อได้เปรียบมากยิ่งขึ้นในการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนให้บรรลุผลสำเร็จ

อย่างไรก็ตามข้อได้เปรียบของครูใหญ่ที่เป็นผู้บริหารบางครั้งก็อาจจะเป็นข้อเสียเปรียบของครูใหญ่ในการนิเทศการศึกษาไปได้ อุปสรรคที่สำคัญได้แก่อำนาจ (Authority) ทางการบริหารการศึกษาของครูใหญ่ ถ้าได้นำมาใช้ในระดับที่ไม่เหมาะสมแล้วจะเป็นเครื่องกีดขวางอย่างสำคัญอันจะทำให้การนิเทศการศึกษาล้มเหลวในที่สุด นอกจากนี้แล้วในสภาพปัจจุบันโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่มิมีขนาดใหญ่ จำนวนนักเรียนและครูเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ควบคู่ไปกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นเงาตามตัว การบริหารงานภายในโรงเรียนจึงมีความซับซ้อนมากขึ้น ทำให้บางครั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและฉับพลันซึ่งเป็นการกระทบกระเทือนต่อสถานภาพของสถาบันและผู้บริหารเป็นอย่างมาก ยิ่งสถานการณ์เช่นนี้มีแนวโน้มที่จะทำให้ผู้บริหารมีความคิดที่จะรักษาสมดุลยภาพ (Organization Equilibrium) ในหน่วยงานโดยใช้อำนาจทางบริหารในอัตราส่วนที่สูง เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในหน่วย

¹ในพงษ์ บุญจิตราคุลย์, ครูใหญ่กับการนิเทศการศึกษา เอกสารประกอบคำบรรยายวิชาหลักการนิเทศการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 4 หน้า.

งานเพื่อความสะดวกในการบริหาร โดยไม่คำนึงถึงการนิเทศการศึกษาที่เน้นการเปลี่ยนแปลง อีกด้านหนึ่งความต้องการทางระบบราชการที่เน้นทางคานาระเบียบแบบแผนทางคานเอกสารอย่างมากมาย จะทำให้ครูใหญ่ต้องเสียเวลาไปกับงานสารบรรณหรืองานธุรการเสียเป็นส่วนใหญ่ ครูใหญ่จึงไม่มีเวลาที่จะอุทิศให้กับการเรียนการสอนของนักเรียนและครูไปได้อย่างเพียงพอ ความรู้ ทักษะ และทักษะเฉพาะตัวของครูใหญ่ในการนิเทศศึกษาก็เป็นอีกด้านหนึ่งที่อาจทำให้การนิเทศการศึกษาค่อยไป ถ้าจะสังเกตในสภาพปัจจุบันแล้วอาจจะเห็นได้ว่า วิชาความรู้เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาในประเทศไทยยังไม่แพร่หลายนัก สถานศึกษาที่เปิดสอนโดยเฉพาะมีแห่งเดียวคือ แผนกวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเปิดสอนระดับปริญญาโทและรับนักศึกษาปีละ 10-15 คน เท่านั้น ส่วนผลงานการวิจัยหรือวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาที่เป็นภาษาไทยโดยเฉพาะนั้นมีน้อยมาก และไม่เพียงพอจึงน่าจะเป็นไปได้ที่ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาจะได้รับการฝึกฝนหรือศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาให้มากยิ่งขึ้น จากการได้ศึกษาถึงผลดีและความจำเป็นอย่างมากของการนิเทศการศึกษาที่จะขาดเสียไม่ได้ในการบริหารการศึกษา และสภาพปัญหาอันพึงจะเกิดขึ้นหรือกำลังเกิดขึ้นในการบริหารการศึกษาของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาในระดับประถมศึกษา และจะต้องปฏิบัติงานรวมโดยตรงกับครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาในประเทศไทย เกิดแรงบันดาลใจที่จะศึกษา ค้นคว้า เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาของครูใหญ่ เพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา เพื่อจะได้นำผลซึ่งจะได้จากการวิจัยมาปรับปรุงการนิเทศการศึกษาของครูใหญ่ และปรับปรุงการบริหารการศึกษาโดยทั่วไปให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูใหญ่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางการนิเทศการศึกษาของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคทางการนิเทศการศึกษาของครูใหญ่ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะพฤติกรรมทางการนิเทศการศึกษาของครูใหญ่ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จำแนกเป็น 5 ประเภทคือ พฤติกรรมควนหลักสูตรและการสอน พฤติกรรมด้านการบริหารงานบุคคล พฤติกรรมด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน พฤติกรรมด้านการจัดการสถานที่และอุปกรณ์การสอน และพฤติกรรมด้านการประเมินผล
2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาทุกโรงเรียน จำนวน 183 คน

คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย

พฤติกรรมทางการนิเทศการศึกษา หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลกระทำต่อครูและสิ่งของ โดยมีจุดมุ่งหมายในการรักษาและเปลี่ยนแปลงสถานภาพในการเปลี่ยนแปลงขบวนการปฏิบัติงานของโรงเรียน เพื่อก่อให้เกิดผลโดยตรงต่อการบรรลุจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการสอน¹

ครูใหญ่ หมายถึง ผู้นำทางการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งอาจจะทำงานในด้านการบริหารอย่างเดียว หรือจะทำการสอนควบคู่ก็ได้

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 หรือชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 รวมทั้งประถมศึกษาปีที่ 5 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 7

กรมสามัญศึกษา หมายถึง หน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการที่มิหนำซ้ำที่ควบคุมโรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศ จำนวน 183 โรงเรียน

¹Ben M. Harris, Supervisory Behavior in Education (New Jersey, Englewood Cliffs Prentice-Hall, 1967), p.11.

การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงหลักสูตร การทำประมวลการสอน
โครงการสอน โดยกำหนดตัวผู้สอน วัน เวลา สถานที่ แบบวิธีสอน ตลอดจนการสร้างระดับ
มาตรฐานในการสอน¹

การจัดระบบการสอน หมายถึง การนำหลักสูตรที่วางไว้มาปฏิบัติได้แก่การจัด
กลุ่มนักเรียน และการจัดการการสอน²

การคัดเลือกครูผู้สอน หมายถึง การคัดเลือกบุคลากรให้เหมาะกับการสอน มี
การสอบคัดเลือก และเก็บรักษาความเป็นเกี่ยวกับตัวบุคคล³

การจัดสิ่งแวดล้อมความสะดวก หมายถึง การออกแบบและจัดเตรียมบริบทเพื่อ
ให้ความสะดวกและเหมาะสมกับผู้สอน รวมทั้งการวางแผนอาคารเรียนที่ถูกต้อง⁴

การจัดวัสดุอุปกรณ์การสอน หมายถึง การจัดอุปกรณ์เพื่อการสอนและการตรวจ
สอบคัดเลือกวัสดุอุปกรณ์การสอนที่จะนำมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพในตารางเรียนการสอน⁵

การอบรมครูประจำการ หมายถึง การจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้ครูก้าวหน้า
และมีความรู้ความสามารถมากยิ่งขึ้น⁶

การจัดประชุมนิเทศครูใหญ่ หมายถึง การสร้างความเข้าใจให้แก่ครูใหม่ใน
ด้านความรู้ในสิ่งที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน⁷

การจัดบริการอื่นเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน หมายถึง การสร้างบรรยากาศ
ที่ดีในการทำงานและจัดบริการด้านอื่น ๆ เพื่อให้ครูได้ปฏิบัติงานเต็มความสามารถ⁸

¹ Ben M. Harris, Supervisory Behavior in Education (New Jersey : Englewood Cliffs, Prentice-Hall, 1967), p.13.

²Ibid.

³Ibid.

⁴Ibid.

⁵Ibid.

⁶Ibid.

⁷Ibid.

⁸Ibid.

การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน หมายถึง การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนโดย
ใ้ช้การเรียนการสอนเป็นสื่อ¹

การประเมินผล หมายถึง การวางแผนจัดระเบียบประเมินผล ดำเนินการ
ประเมินผลงานทุกด้านของโรงเรียนที่จะมีผลต่อการเรียนการสอน²

ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ดังต่อไปนี้ คือ

1. เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารระดับสูงของกรมสามัญศึกษา ในการจัดโครงการ
อบรมครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัด เพื่อให้มีพฤติกรรมทางการนิเทศการศึกษาที่
เหมาะสม นอกจากนี้จะได้อบรมถึงปัญหา ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูใหญ่ ทั้งนี้
เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลากรและโรงเรียนต่อไป
2. เป็นประโยชน์ต่อครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาโดยตรงที่อาจจะนำผลการวิจัย
ครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงตนเองให้มีพฤติกรรมทางการนิเทศการศึกษาที่เหมาะสม
3. เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจหรือผู้ที่ทำการศึกษาและวิจัยในค่านี้อีกต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัด
กรมสามัญศึกษา ทั้งหมดที่วราชอาณาจักร จำนวน 183 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นโดยเนื้อหาสาระได้
มาจากการศึกษางานวิจัยและตำราต่าง ๆ ตลอดจนการสัมภาษณ์ครูและมีประสบการณ์ในการ
นิเทศการศึกษา

¹ Ben M. Harris, Supervisory Behavior in Education (New
Jersey : Englewood Cliffs, Prentice-Hall, 1967), p.14.

²Ibid,

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ติดต่อขอรายชื่อของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 183 คนจาก ฝ่ายสนเทศ กองการประถมศึกษา กรมสามัญศึกษา และได้ส่งแบบสอบถามไปทุกโรงเรียน โรงเรียนละ 1 ฉบับ เพื่อให้ครูใหญ่ตอบและส่งคืนโดยทางไปรษณีย์

การเสนอและการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจะได้รับการวิเคราะห์โดยวิธีการทางสถิติดังนี้คือ

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จะได้นำเสนอในลักษณะตาราง ประกอบคำบรรยาย สถิติที่ใช้ได้แก่ การหาค่าร้อยละ และการหาค่าเฉลี่ยมัธยิมเลขคณิต

(Mean)

2. ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นทางพฤติกรรมทางการนิเทศการศึกษา จะเสนอในรูปแบบของตารางประกอบคำบรรยาย สถิติที่ใช้ได้แก่การหาค่าร้อยละ การหาค่ามัธยิมเลขคณิต (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3. ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ จะเสนอในรูปแบบของตารางประกอบ คำบรรยาย

ลำดับขั้นของการเสนอข้อมูล

บทที่ 1 กล่าวถึง ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ความหมายของคำที่ใช้ในการวิจัย ตลอดจนวิธีดำเนินการวิจัยโดยย่อ

บทที่ 2 กล่าวถึง เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ ซึ่งจะเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการนิเทศการศึกษาของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา

บทที่ 3 เสนอวิธีดำเนินการวิจัย ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ข้อจำกัดในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 กล่าวถึง ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 เป็นการสรุปผลของการวิจัยและขอเสนอแนะ

ส่วนรายละเอียดอื่น ๆ ของแบบสอบถาม และรายละเอียดอื่น ๆ ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จะเสนอไว้ในภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย